

der ønsker at skade en hvid eller at hævne sig paa ham, kan anklage den hvide for enhver som helst Forbrydelse og kan faa ham dømt derfor. Det gjælder i saa Fald nemlig kun at finde Frænder eller Venner, der ere villige til at aflægge Ed paa, hvad den sorte ønsker, og det kan meget let ske. I denne Tid have vi haft et saadant, ret interessant Tilfælde. En velhavende Portugiser blev en Morgen funden myrdet i sit Hus og lemlestet paa den skrækkeligste Maade, imedens alt, hvad der fandtes af Penge og Værdisager, var ført bort. Et berøgtet Subjekt, der er Spiller og flere Gange har været straffet, blev kort Tid efter i et anonymt Brev til Øvrigheden angivet som Morderen, og man fandt ogsaa, da man eftersøgte hans Bolig, de fleste af de røvede Sager, hvoraf nogle plettede med Blod. Efter at være bleven ført i Fængsel tilstod han Forbrydelsen, men denne Tilstaaelse har i Følge den engelske Lov ingen bindende Retsgyldighed. Der nedsattes en Jury, men Forbryderen forkastede den, og det gik ligesaa med en ny Jury. Endelig nedsattes en tredje Jury, i hvilken han havde et Par Venner, og hvad var Følgen? Han blev frikendt, fordi engelsk Lov kræver Enstemmighed, før et Menneske kan dømmes for Drab. Med andre Ord — for de hvide er her en lovløs Tilstand, og de enkelte gamle Kjøbmænd, der have været her, før Lagos i Aaret 1861 blev engelsk Koloni, ønske stadig den gamle Tid tilbage, da man altid kunde faa Ret, selv om det engang imellem kostede et eller to Fade Rom til Negerkongen. En Lov kan undertiden være altfor teoretisk rigtig til at passe i Praxis.

En stor Glæde har man her, og det er Naturens

Skjønhed. Naar man i den tørre Aarstid, der falder imellem November og Juni, kommer sejlene herind til Lagos, kan man ikke andet end betages af det prægtige Syn. Floden med sit livlige Røre, hvor Kanoer i hundredevis krydse imellem hverandre, Bredderne med deres tætte Væv af Buske, som prange i alle mulige Farver, og som med deres utallige Lufftrødder danne et uigjennemtrængeligt Vildnis, samt længere inde, paa den fastere Jord, Lunde af Palmer i en Mængde forskellige Arter, — alt dette afgiver et Syn, der er vidunderligt, især for den, som aldrig før har set en tropisk Egn. Til Trods for den uendelige Forskel vil, det er jeg sikker paa, enhver Dansker, som første Gang kommer herved, altid mindes om Synet, vi have fra Strandvejen og ud mod Øresundet. Faktorerne, der ligge langs Floden, blive da til vore Villaer, Kanoerne med deres brogede Sejl til vore Fiskerbaade, og Palmelundene til vore Bøgeskove. Kommer man nærmere til Bredden, forsvinder vistnok Illusionen, og Modsætningen vil derved træde saa meget stærkere frem; men hver Gang jeg kommer fra en Rejse oppe i Landet, faar jeg altid det samme Indtryk, og flere danske Skibskaptajner, med hvem jeg har talt derom, have sagt mig det samme.

Hermed vil jeg slutte for denne Gang; i mit næste Brev skal jeg meddele Dem de lagttagelser, jeg har haft Lejlighed til at gjøre paa mine gjentagne Smaarejser i det indre, og hvor jeg har stiftet Bekjendtskab med en hel Del Negre, der endnu ikke ere blevene paavirkede af Evropæerne.

Om den svenske Koloni Nya Sverige,

et Foredrag af **C. T. Odhner**, Professor ved Universitetet i Lund*).

Søndagen den 2den Juli 1876 afgik der fra Philadelphia et Banetog, som alene var optaget af Svenskere; i Toget saa man først og fremmest den unge Prins Oscar af

Sverige samt Officerer og Kadetter fra to svenske Orlogsskibe, fremdeles Kommissærerne ved den svenske Afdeling af Verdensudstillingen, Journalister og endelig rejsende af alle

*) De, der ønske nærmere Underretning om Kolonien Nya Sverige, henvises til følgende Skrifter:

1. Kort beskrifning om provincien Nya Sverige uti America, af *T. Campanius Holm*. Stockholm. 1702.

2. Beskrifning om de svenska församlingars forna och närvarande tillstånd uti det sa kallade *Nya Sverige*, af *J. Acrelius*. Stockholm. 1759.

Den er oversat paa engelsk tilligemed oplysende Noter af *W. Reynolds*. Philadelphia. 1874.

3. Kolonien Nya Sveriges grundläggning 1637—1642, af *C. T. Odhner* (i „Historisk bibliothek“ for 1876).

4. Kolonien Nya Sveriges historia, af *C. Sprinchorn* (i „Historisk bibliothek“ for 1878).

5. *Annals of Pennsylvania* by *Hazard*. Philadelphia. 1850.

6. *Documents relating to the history of the Dutch and Swedisch settlements on the Delaware river*. By *B. Fernow*. Albany. 1877.

Slags. Maalet for Turen var et Sted, der ligger 16 eng. Mile fra Philadelphia, og en Kirke, som ligger dér og hedder *Swedesburg church*. Efter at de rejsende vare komne til deres Bestemmelsessted, bleve de paa det venligste modtagne af Stedets Indbyggere, iblandt hvilke adskillige havde svenske Navne, skjønt de talte engelsk; man læste ligeledes svenske Navne paa Ligstenene, og man fik en Prædiken at høre, der væsentligst gik ud paa at lovprise de gamle svenske Kolonister i denne Egn. Sagen var den, at man var inden for Omraadet af den gamle svenske Koloni *Nya Sverige*. Der er sikkerlig mange Nordboere, som, naar de færdedes paa Delaware, ikke have haft Forestilling om, at denne stolte Flod en Gang var svensk, eller som, naar de gennemvandrede Verdensudstillingen i Philadelphia, ikke vidste, at de vare paa en Jordbund, der fordm var svensk, — og dog er Forholdet saaledes. Det turde derfor ikke være uden Interesse for en dansk Forsamling at faa noget nærmere at vide om dette, Sveriges største Kolonialminde.

Ligesom en Mængde andre store Minder skriver dette sig fra 1600 Tallet, fra Trediveaarskrigens Dage. Denne Tid er for Sverige ej alene fuld af Ære og Heltegjærninger, men ogsaa en Tid, der er rig paa store Tanker og Attraaer paa de fredelige Idrættert Felt. Derfor kalder ogsaa Geijer *Gustav Adolf* „Saarningsmanden paa den fremilende Stridsvogn“, og det er ogsaa ham, der fra sin Stridsvogn udkastede det første Frø til Kolonien Nya Sverige. Det skete under følgende Omstændigheder:

En nederlandsk Kjøbmand ved Navn *Usselinx*, som gjæstede Sverige 1624, indbødes af Gustav Adolf til at blive i Landet; under Kongens Beskyttelse satte han sig i Spidsen for et Handelskompagni, der fik Navnet „Sydhavskompagniet“ og havde til Maal at handle paa fremmede Verdensdele og at grunde Kolonier. Dette Kompagni, der havde sat sig et saa stort Maal, kunde dog ikke udrette synderligt, dels af Brist paa Penge og dels paa Grund af Tidens Uroligheder. Sagen hvilede, imedens Gustav Adolf udførte sit Sejerstog i Tyskland, og den gjenoptoges først efter hans Død af den Mand, der tog den store Konges Ideer og Bestræbelser i Arv, nemlig *Arvid Oxenstjerna*. Det lykkedes virkelig ham og hans Kolleger i Formynderregeringen under Dronning Kristina at tilvejebringe et oceansk Handelskompagni og en Kolonisation, der rigtig nok i Førstningen var ubetydelig og fordringsløs. Der dannedes et nyt Bolag, som udgjordes dels af svenske Herrer og dels af hollandske Kjøbmænd; man samlede Penge og fik en dygtig Leder i en Tysker ved Navn *Peter Minuit*, en evnerig og erfaren Mand, der tidligere havde været Direktør for den hollandske Koloni Ny Neder-

land, men var kommen i Uenighed med Hollænderne og havde forladt deres Tjeneste. Denne Mand rejste 1637 til Sverige og ledede Forberedelserne til Expeditionen; to Fartøjer bleve udrustede og afgik fra Sverige under Minuits Kommando i Slutningen af det nævnte Aar; de havde for største Delen hollandsk Besætning, og de medbragte en Last af Varer, der skulde bruges til Byttehandel med Indianerne.

I Slutningen af Marts 1638 kom Minuit med sine Fartøjer til den nordamerikanske Kyst. Det var ikke i Forvejen bestemt, hvor hen han skulde vende sig, kun dette, at han skulde besøtte en Landstrækning, som ikke var optaget af Engleskmænd eller Hollændere. Engleskmændene havde allerede slaaet sig ned dels imod Nord, i det saakaldte Ny England, og dels imod Syd, i Virginien samt i Maryland, en Provins, der fra Floden Potomac strakte sig ned imod Floden Delaware; til selve Delaware vare endnu ikke Engleskmændene komne. Paa den anden Side af Delaware, imellem denne Flod og Hudsonfloden, Syd- og Nordrivieren, som de kaldtes, laa Hollændernes Koloni Ny Nederland, som tilhørte det vestindiske Kompagni, og hvis Hovedplads var Ny Amsterdam, det senere Ny York; men ogsaa ved Delawares østre Bred havde Hollænderne fæstet Fod og grundlagt en lille Skanse, Fort Nassau. Ogsaa paa Flodens vestre Side havde de anlagt en Koloni, men den havde de forladt. Man finder saalunde, at ved Svenskerne's Komme var Delawares vestre Bred ledig, skjønt baade Hollændere og Engleskmænd gjorde Krav derpaa. Af denne Grund vendte Minuit sig til denne Egn, altsaa til den nuværende Stat Delaware; han sejlede ind i Bugten imellem Kap Hindopen og Kap May og op ad Floden; derefter styrede han ind i et af Flodens Tilløb paa den vestre Side og standsede 2 eng. Mile fra dettes Udløb i Delaware. Her traadte han i Forbindelse med Indianerne og kjøbte en Landstrækning paa Delawares vestre Side af dem, han sammenkaldte 5 af deres Høvdinger og afsluttede med dem en skriftlig Kjøbekontrakt, der blev forsynet med Indianernes Bømærker. Derpaa oprejste han den svenske Drommings Vaaben og kaldte Kolonien Nya Sverige; Floden kaldtes først Elben og senere *Kristinas Køl*, og den Skanse, som man begyndte at opføre dér, fik under Kanonsalut Navnet *Kristina*. Inden for Skansen blev der bygget nogle Træhuse, og alle Slags Forraad indsamledes til Føde for de 24 Mand, der efterlodtes til Besætning. Efter at dette var udført, drog Minuit atter hjem ad, men da han var kommen til den vestindiske Ø St. Christoph, blev han, imedens han opholdt sig om Bord i et fremmed Fartøj, overfalden af en Orkan og omkom i Bølgerne.

Minuits Død var et stort Tab for den nye Koloni,

men Formynderregeringen besluttede desuagtet af al Kraft at fortsætte det paabegyndte Værk. For at gjøre sig uafhængige af Hollænderne udløste man de hollandske Deltagere i Kompagniet og gjorde dette helt og holdent til et svensk Foretagende, der fik Navnet det vestindiske eller amerikanske Kompagni. Dette Kompagni fik Eneret paa Tobakshandelen samt en Del af Koloniens Omraade; Kronen beholdt den højeste Styrelse af Kolonien og lønnede Guvernøren og de øvrige Embedsmænd. I de følgende Aar afgik flere mindre Expeditioner til Nya Sverige med svenske Udvandrere samt Kvæg, Agerbrugsredskaber o. s. v. I Førstningen kunde Regeringen kun med Vanskelighed skaffe Udvandrere; thi det svenske Folk havde Sky for den lange Sørejse og det fjærne Land, der var beboet af Hedninger, og der oversendtes derfor ogsaa Forbrydere og andre løse Personer; Forbryderne fik undertiden Lov til at vælge imellem at hænges eller at drage til Nya Sverige. Men efter at der var kommet gunstige Efterretninger om Kolonien til Hjemlandet, var der ingen Brist paa Udvandrere; man kunde ikke engang skaffe Plads til alle dem, der meldte sig. Det var især Indbyggerne i det ufrugtbare Finland, der ligede efter at søge Lykken i det fremmede Land.

Den vigtigste af de svenske Expeditioner var den fra Aaret 1642, og ved den blev Kolonien først ordnet. Med denne Expedition fulgte den Mand, som Regeringen havde udnævnt til Koloniens Guvernør og som i to Aar ledede dens Sager, nemlig Oberstløjtnant *Johan Printz*. Han var en gammel Krigsmand fra Trediveaarskrigen; i sin Ungdom havde han visselig studeret ved flere Universiteter, men „i Løbet af 27 Aar havde han“, som han selv siger, „mere hæft Musket og Pistoler end Tacitum og Ciceronem i Hænderne“. Han synes at have været noget voldsom i sin Færd og vel skikket til at værne Kolonien med Vaaben, men maaske ikke saa god til at fremme den ved fredelig Idræt. Regeringen gav ham en udførlig Instruktion, hvori Koloniens Grænser fastsattes, og hvori der anvistes ham, paa hvad Maade han burde arbejde for Landets Opdyrkelse og Udvikling. Lader os da et Øjeblik dvæle ved Koloniens geografiske Udstrækning og Naturforhold.

Ved adskillige Kjøb fra Indianerne regnede Svenskerne sig først og fremmest for at være Herrer over Landet paa den vestre Side af Floden fra Kap Hinlopen lige til Sanchikan eller de nuværende Treutonfald, hvor Floden drejer mod Sydvest, en Strækning paa 30 geogr. Mil, og dernæst paa den østre Side af Floden en Strækning paa omtr. 12 Mil, nemlig fra Kap May nord paa. Med Hensyn til det svenske Omraades Udstrækning ind ad Landet var intet bestemt. Efter det her nævnte om-

fattede Nye Sverige hele Staten Delaware, en Del af Ny Jersey og af Pennsylvanien. De vigtigste geografiske Punkter i svenske Tiden skulle her nævnes. Gaar man fra Søsiden op ad Floden, træffer man først paa den østre Side Skansen *Elfsborg*, for Spøg kaldet Myggenborg paa Grund af de mange Myg, som fandtes i Eggen, og fortsætter man videre, kommer man til det ældste svenske Anlæg, *Kristina*, liggende paa den vestre Side af Floden og i Nærheden af det nuværende Wilmington; Kristina var bygget paa en højtliggende Odde, der dannedes af to Bifloder til Delaware. Paa den samme Side af Delaware følge nu Stederne *Finland*, *Upland*, *Nya Göteborg* paa Øen Tinicum, en Plads, der var Guvernørens Sæde, fremdeles *Nya Vasa* og *Mölnadal* med den første Vandmølle i Landet, samt til Slut *Nya Korsholm*, bygget ved det Sted, hvor Bifloden Schuylkil forener sig med Delaware og ikke langt fra det nuværende Philadelphia, der netop ligger i Vinklen, som dannes af de to nævnte Floder. Af de nævnte Pladser vare nogle smaa Skanser med et Par Kanoner, andre vare alene Blokhus, der i Nødsfald kunde forsvares imod Indianerne. Paa disse Pladser fordeltes de svenske Nybyggere, 120 Mand i alt foruden Kvinder og Børn; nogle tjente som Soldater, andre som Arbejdere i Kompagniets Tjeneste, i det de sysselsatte sig med Tobaksavl, atter andre vare saakaldte „Frimænd“, d. v. s. saadanne, der havde faaet eller kjøbt et eget Jordstykke, hvorpaa de havde bygget sig en Gaard. Iblant Nybyggerne fandtes der ogsaa nogle Adelsmænd, som paa en eller anden Maade vare forulykkede i Hjemlandet.

De første Indvandrere beskrev den svenske Koloni som et nyt Kanaans Land, der stød med Honning og Mælk. „Det er“, skrev Guvernør Printz, „et mærkeligt smukt Land med alle de Herligheder, som et Menneske paa Jorden nogen Sinde kan ønske sig“. Det var ogsaa naturligt, at disse Nordboere, der kom fra Sveriges og Finlands Skove, maatte regne Delawares frugtbare Bredder som det forjættede Land; det første Næs, som Udvandrerne traf paa, og som da prangede i Vaarens fagreste Skrud, kaldtes af dem Paradisodden. — Nya Sverige laa omtrent paa den 40de Breddegrad, altsaa paa samme Bredde som det sydlige Italien og Spanien. Men det er kjendt nok, at Vejrlaget i det nordlige Amerika er langt koldere end paa den tilsvarende Bredde i Evropa; ved Delaware kan Vinteren være kold, saa at der falder Sne og at Floden fryser til; almindeligvis varer Vinteren dog ikke længe. Sommeren er stundom meget varm, hvad man fik at mærke ved Verdensudstillingen i Philadelphia. For Resten er Vejrlaget lifligt og sundt, og det pristtes meget af Svenskerne. Ved deres Komme var Landet naturlig-

vis dækket af store Skove, der gjennemstrefedes af vilde Dyr og af jagende Indianere, kun hist og her fandtes der en ryddet Plads, hvor Røgen steg op fra en Wigwam. Skovene dannedes mest af Ege- og Ahornarter, Valnød, Kastanie og andre ædle Træsarter; ligeledes fandtes der Morbær, Fersken og vilde Vindruer i stor Mængde. Den eneste Kornsort, som fandtes før Svenskernes Tid, var Majs, i det Indianerne dyrkede og solgte den til Nybyggerne; derimod medbragte disse hjemme fra vore sædvanlige Kornsorter, der trivedes godt. Af Dyr fandtes kun nogle faa Rovdyr, saa som Ulv og Bjørn, hvorimod der var en Mængde nyttige Dyr, saa som Hjorte og Elsdyr, Bævere, vilde Gæs og Kalkuner; der var almindeligvis stor Rigdom paa Fugle og Fisk. Vore sædvanlige Husdyr medførtes af Indvandrerne eller indkøbtes i nærliggende Kolonier; de forgydedes hastig, og nogle af dem som Hestene og Svinene forvildedes omkring i Skovene.

De svenske Nybyggere vare især henviste til at leve af Korn dyrkning og Tobaksplantning samt Handel med Indianerne. Kornet brugte de selv; Tobakken var den fornemste Udførselsvare tillige med Pelsværk, især Bæverskind, som indkøbtes hos Indianerne. Regeringen havde anbefalet Guvernøren at henvende Opmærksomheden paa Saltsyderier, Hvalfiskefangst, Silkeavl o. s. v.; men alt dette maatte indtil videre give Plads for det mere nødvendige. Der kunde naturligvis ikke udrettes meget med 120 Mand, som vare udbredte paa en saa stor Plade, og Slaver brugtes ikke, thi dette havde allerede Gustav Adolf forbudt i sine Privilegier. Dertil kom, at Regeringen ikke længe vedblev at være samme Interesse for Kolonien som i Førstningen. Efter at Dronning Kristina selv havde overtaget Styrelsen og efter at Axel Oxenstjerna var afgaaet, forsømtes den fraliggende Koloni mere og mere; under de lysende Bedrifter i Tyskland glemtes den, og i Dronningens sidste Aar blev den økonomiske Tilstand saa trykkende, at alt kom til at ligge nede. Lange Tider hengik, uden at Kolonisterne hørte noget fra Hjemlandet, ja! fra 1648 kom intet svensk Fartøj til Kolonien før end 1651. Noget saadant kunde ikke andet end virke ødelæggende paa Kolonien; dens Befolkning oversteg ej 200 Sjæle, og disse følte sig nedslagne og nedtrykte.

Dette var dog ikke den eneste Vanskelighed, som den nye Koloni havde at kæmpe med; en anden og endnu større Fare laa i Forholdet til de nærboende Folk. Fra Rødhudernes Side havde Svenskerne ikke noget at frygte, og der herskede tværtimod allerede fra først af det bedste Forhold imellem Svenskerne og Indianerne; disse sidste kaldte Svenskerne deres „hvide Brødre“. Guvernøren havde i sine Instruktioner faaet anbefalet, at han skulde

behandle Indianerne med Ærlighed og Venskab, og at han skulde arbejde paa deres Omvendelse til Kristendommen. Der blev ogsaa igjennem de svenske Præster, som fulgte med Expeditionen, gjort Forsøg paa at omvende Indianerne. En af disse Præster, *Campanius*, oversatte Luthers Katekismus paa de vildes Tungemaal, og han var, saa vidt man véd, den første, der brugte disses Sprog i Skrift. Stor Fremgang havde disse Omvendelsesforsøg dog ikke, thi Indianerne have jo altid været vanskelige at omvende til Kristendommen; men for Resten kom, som sagt, Svenskerne godt ud af det med Indianerne. — Dette samme var ogsaa Tilfældet med Franskmændene, hvorimod det aldrig lykkedes Hollænderne og Engelskmændene at vinde Tiltro hos Indianerne, som ofte udsatte dem for Angreb. De Indianere, med hvilke Svenskerne stode mest i Samkvem, kaldtes af dem *Minquesser*, og de tilhørte den irokesiske Stamme. Ved Svenskernes Komme levede disse Indianere endnu i Stenalderen, og de havde ikke andre Husdyr end Hunde; som Bytt middel eller Mønt brugte de en Slags slebne Sneglehuse, der bleve trukne paa Baand og udmaalte alenvis; de kaldtes *Sewant*.

Den egentlige Fare for Koloniens Bestaaen laa i Forholdet til de andre europæiske Kolonister, især Hollænderne, der regnede sig for at være de rette Ejere af hele Delaware. Den hollandske Koloni Ny Nederland fik 1647 en kraftig Guvernør i Peter Stuyvesant, og denne begyndte strax med at gjøre Krav paa Dele af det svenske Omraade. Disse Krav fik en yderligere Styrke, i det han købte nye Landstykker af Indianerne, der ikke syntes at have nogen klar Forestilling om Ejendomsret, men ofte solgte samme Stykke Land til flere efter hinanden. Det var naturligt, at den krigerske svenske Guvernør mødte haardt mod haardt; det kom til alle Slags Sammenstød imellem Svenskerne og Hollænderne, og Stemningen forbitredes mere og mere. Endelig da Stuyvesant saa, at den svenske Koloni, saa at sige, var opgivet af Moderlandet, tog han en afgjørende Beslutning; han fattede fast Fod paa Delawares vestre Bred, et Stykke sønden for Kristina, og byggede dér en Skanse, som han kaldte *Fort Kasimír*. Printz gjorde vel Indsigelse derimod, men da han ikke havde Folk nok, betydede hans Indsigelse ikke noget; hans lille Flok smeltede mere og mere sammen, og der hørtes ikke noget hjemme fra. Tret og mistvivlende om Koloniens Fremtid besluttede han 1653 at rejse tilbage til Sverige, og med ham fulgte flere andre af Kolonisterne. Nu var der ikke flere end 70 Mennesker tilbage i Nya Sverige.

Da den svenske Regering fik at vide, hvor sørgelige Tilstandene vare i Kolonien, besluttede den at foretage

en Kraftanstrengelse til dens Redning. I Aaret 1654, kort før Dronning Kristina steg ned af Sveriges Throne, afgik en større Expedition dertil, medførende 300 Nybyggere samt en ny Guvernør ved Navn *Johan Rising*. Han var en civil Embedsmand, der uden Tvivl have større Organisationstalent end hans Forgænger, men han kunde maaske ikke erstatte ham, naar det gjaldt at forsvare sig med Vaaben i Haand, og dette blev snart nødvendigt. Saasomt Rising var kommen over, brugte han sin tilfældige Overmagt og indtog Fort Kasimir, som Hollænderne havde bygget tre Aar i Forvejen. Dette var en velkommen Anledning for den hollandske Guvernør til fuldstændig at tilintetgjøre den forhadte Medbejler. Han udrustede i Ny Amsterdam en lille Eskadre med 700 Mands Besætning og sejlede pludselig ind i Delaware; dette skete i Avgust 1655. Hans Overmagt var saa stor, og Svenskerne vare saa uforberedte paa Overfaldet, at det ikke engang kom til nogen egentlig Kamp. Først overgav Fort Kasimir sig, og dernæst efter nogle Skærmydsler og Underhandlinger Kristina, og dermed var i Løbet af nogle Uger hele Kolonien i Hollændernes Hænder. Dette skete for Resten paa de samme Dage, da Karl Gustav som Sejrherr drog ind i Polens Hovedstad. Det er et Spørgsmaal, om det ikke havde været til større Gavn for Sverige, dersom den store Konge havde søgt at bevare eller atter at indtage den lille Koloni i Amerika, i Steden for at vinde ufrugtbare Sejre paa Polens Sletter. Man gjorde visselig Forsøg paa at vinde Kolonien tilbage, men alene ad diplomatisk Vej; Indtagelsen af Nya Sverige regnedes som et privat Mellemværende imellem det hollandske og det svenske vestindiske Kompagni og fremkaldte ikke nogen Krig imellem Staterne. Sverige kunde heller ikke tænke paa at fægte for sin Ret imod det til Søs saa mægtige Holland. Nya Sverige var tabt for bestandig, efter at det i 17 Aar havde været i svensk Eje.

Imidlertid var den største Del af de svenske Kolonister forbleven under det hollandske Vælde, og da Ny Nederland ved Freden i Breda 1667 aftraadtes til England, fulgte Nya Sverige ligeledes med. Det varede ikke længe, før den engelske Kolonisation ogsaa vendte sig til Delaware, og dette skete den Gang Kvækernes Fører *William Penn* i Aaret 1681 fik hele Landet i Forlening, og da han i det følgende Aar i Spidsen for sine Trosfæller kom til Delaware. Kvækerne modtoges som Venner af Svenskerne og fik velvillig Bistand af dem; en svensk Mand ved Navn Svensson solgte William Penn det skovklædte Land, hvorpaa Staden Philadelphia byggedes, og en anden svensk Mand var Tolk ved Penns navnkundige Underhandling med Indianerne. Man har med Rette rost Penn for hans menneskekjærlige Færd over for Indianerne;

men man maa ikke glemme, at han derved kun fulgte det Exempel, som Svenskerne havde givet. Med de svenske Kolonister kom Penn godt overens; i sine Breve roser han dem og skildrer dem som stærke, alvorlige og flittige, skjønt ikke synderlig energiske. Han omtaler ogsaa deres store Frugtbarhed og deres mange Børn, og dette stadfæstes deraf, at den svenske Befolkning i Slutningen af det 17de Hundredeaar talte omtrent 1200 Sjæle.

Ved denne Tid, henved 40 Aar efter Adskillelsen fra Moderlandet havde Svenskerne endnu vedligeholdt deres Sprog og ligeledes deres Tro og Bekjendelse. Men efter at den sidste svenske Præst var død 1688, savnede de al egentlig Sjælepleje, de havde vel Kirker, simple Træhuse, der vare byggede som Blokhuse og tillige egnede sig til Forsvar; men de havde ingen, der kunde prædike eller uddele Sakramenterne, og de maatte lade sig nøje med, at en eller anden Lægmand oplæste Stykker af de gamle svenske Postiller, som vare tilbage i Kolonien. Der blev flere Gange skrevet til Sverige for at klage over den stedfindende aandelige Nød, men Brevene naaede ikke deres Bestemmelsessted. Endelig fandt et nyt Brev 1693 Vejen til Sverige, og Sagen kom Kong Karl XI for Øre. Han kunde ikke andet end røres af den simple, trohjertige Tone i dette Brev, hvori hans fordums Undersaatter klagede over deres aandelige Nød og bønfuldt om Hjælp fra det gamle Fosterland, som havde glemt dem, men som de selv vare blevne tro. De bad om svenske Præster og svenske Bibler og Andagtsbøger. Baade Kongen og de præstelige Myndigheder, især Biskop Svedberg, interesserede sig levende for dette fædrelandske Anliggende; tre Præster sendtes af Sted og kom 1697 til Nya Sverige, hvor de, som de selv skrev hjem, modtoges som om de vare Engle fra Himlen; de førte med sig svenske Bibler og Bøger, og desuden Luthers Katekismus, oversat paa Indianernes Sprog. Nu deltes den svenske Menighed derovre i ordentlige Præstegjæld, og nye Kirker af Sten opbyggedes, saaledes Trefoldighedskirken ved Kristina og Gloria Dei ved Philadelphia. Ogsaa paa den østre Side af Delaware opstod et Par svenske Menigheder og Kirker, og ved Midten af 1700 Tallet fandtes der ikke mindre end 6 Kirker, i hvilke der holdtes Gudstjeneste paa svensk eller i det mindste efter svensk Ritual. Den amerikanske Mission vedblev i hele det 18de Hundredeaar at være Maal for den svenske Regerings Omsorg, og selv Karl XII glemte ikke paa sine Krigstog den Sag; man har Forordninger derom, som ere udfærdigede af ham fra det indre Rusland og fra Tyrkiet. Flere af de Præster, der sendtes did over, vare fremstaaende Mænd; særlig maa man nævne *Acrelius*, der har forfattet en udførlig Beskrivelse af de svenske Menigheder i Nordamerika. Den

sidste af dem var *N. Collin*, som døde 1831, og med ham slutter Rækken af de svenske Præster ved Delaware.

Den svenske Befolkning var imidlertid alt mere og mere smeltet sammen med den engelske og havde efterhaanden antaget engelsk Sprog og engelsk Gudstjeneste; de svenske Kirker fik ogsaa til sidst engelske Præster og den episkopale Kirkes Ritual. Allerede midt i forrige Hundrebaar begyndte engelsk at vinde Overhaand mellem de svenske Kolonister, og dette viser sig bedst af den Omdannelse, som de svenske Slægtnavne undergik. Kun faa af disse ere blevne uforandrede, og de fleste af dem ere blevne angliciserede; saaledes f. Ex. er Bengtson forandret til Bankson, Bonde til Boen, Jonasson er blevet til Jones, Gustafsson til Justis, Torsson til Tossa o. s. v.

Med Hensyn til Stednavnene findes der for Tiden kun faa, som minde om deres svenske Oprindelse. Saa-danne ere i New Jersey *Swedesboro* og *Elsingborou* (fordum Elfsborg), i Delaware Floden *Christiana* (fordum Kristina), Byen *New Castle* og *the old Swedes church* i Byen Wilmington, i Pennsylvanien den svenske Kirke i *Wleacoa* ved Philadelphia samt *the Swedesburg church*

ved Floden Schuylkil, den samme Kirke, der under Verdensudstillingen gjæstedes af Svenskerne med Prins Oscar i Spidsen.

Det bedste og smukkeste Minde om Sveriges gamle Koloni ved Delaware er dog den Agtelse og Hæder, hvormed den omtales i Amerika. De svenske Kolonister staa for Nordamerikaneren sammen med de engelske Pilgrimsfædrer omgivne af et idealt Skjær, og alt, hvad der hører til dem, værnes paa det omhyggeligste. Nordamerikanerne have med Pietet søgt efter alle Spor af de svenske Kolonisters Virksomhed, de have udgivet flere Skrifter om Nya Sverige, og de ere i Færd med at rejse en Mindestøtte paa det Sted, hvor de svenske Kolonister stego i Land for 241 Aar siden. Alt dette vidner om en Erkjendelse af, at Sverige har givet et ikke ringe Bidrag til den storartede Kultur, der er opstaaet i Nordamerika. Maatte ogsaa de Nordboer, som i vor Tid prøve deres Lykke i Nordamerika, i Fremtiden gjøre sig lige saa fortjente til et hæderligt Eftermæle, som de svenske Kolonister ved Delaware, og maatte de lige saa længe bevare Kjærligheden til det gamle Fosterland!

Guldejerne i alle Jordens Lande,

af **J. Hoffmeyer**, Adjunkt i Aarhus.

I.

Herodot siger i sin *Historie* (*), at de kostbareste Frembringelser komme fra de yderste Lande i Verden. Mod Øst ligger Indien yderst, og her frembringes foruden andre Ting Guld i umaadelig Mængde, baade af Miner, guldførende Floder og ved Røveri fra andre. Mod Syd ere Arabien og Æthiopien yderst, og det sidste frembringer ligeledes Guld i Mængde. I det nordligste Evropa findes dog det allermeste Guld; men han kan intet sige om, hvorledes det vindes. Man siger, at Ari-masperne, énøjede Menneker, røve det fra Griffene. — Dette Udsagn af *Herodot* stiller *Humboldt* i Spidsen for sine Undersøgelser over Guldproduktionen, og det giver ogsaa en bestemt og senere stadfæstet Angivelse af, hvorfra det Guld kom, som i Oldtiden naaede til Grækenland. Det maa imidlertid vel huskes, at *Herodots* Evropa strækker sig meget langt mod Øst, og at det nordligste Evropa efter *Herodots* Opfattelse meget vel kan søges i

*) III, 106 o. flg.

det nordlige Asien. Her saa vel som i Indien og i Æthiopien ligge ogsaa de ældste Guldgruber, hvormed der kan meldes noget. Om de første og sidste kan det med Bestemthed siges, at de ere drevne i en Tid, da der ikke kjendtes Jærnredskaber, men kun Redskaber af Kobber eller Bronze.

Saa vel i Sibirien som ved Ural findes talrige Levninger af denne gamle Drift, der i Folkemunde tillægges det samme Folk, til hvem ogsaa de sibiriske Gravhøje henføres, nemlig Tjuderne. I Daurien fortæller *Ritter* (*), at der findes talrige Slakkehøje og Grubelevninger samt Gravhøje med overmaade mange Guldsager (**). I Krasnojarsk var tidligere Gravguld saa hyppigt, at paa *Gmelins* Tid (***) kunde Folk der endnu huske, at man havde kun-

*) Asien, II, 325 o. flg.

**) Ved *Schulba* saa *Pallas* en meget stor Gravhøj, som var udgravet af Omegnens Bønder, og hvori der var fundet over 42 Pd. Guld.

***) Rejse durch Sibirien, 1751—52.